

Hvordan passer kontinentalsokkelkravet ved Nordpolen ind i Rigsfællesskabets Arktispolitik?

Temanummer: Danske grænser

Arktis er blevet stadig vigtigere for dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik siden slutningen af 00'erne, i takt med at klimaforandringerne og globaliseringen har åbnet regionen for menneskelig aktivitet. Senest har en stigende amerikansk interesse i Arktis skabt yderligere diplomatiske muligheder i Arktis. På samme tid er Rigsfællesskabet under forandring, særligt på grund af Grønlands stigende autonomi og interesse i selvstændighed. Denne artikel undersøger, hvordan disse udenrigs- og indenrigspolitiske dynamikker påvirker dansk Arktispolitik, og om Danmark kan finde en kurs, der på samme tid gør det muligt at tilfredsstille verdens stormagter og det grønlandske Landsstyre i Nuuk, gennem en analyse af Rigs-

fællesskabets kontinentalsokkelkrav ved Nordpolen. Udenrigspolitisk har Danmark fulgt en dobbeltkurs, hvor man på den ene side på grund af alliancesolidaritet søger at straffe Rusland for dets aggression i Østeuropa og andre regioner og afskrække yderligere aggression, mens man på den anden side søger at samarbejde med Rusland i Arktis om bl.a. kontinentalsokkelprocessen. Artiklen viser også, at kontinentalsokkelkravene kan ses som et forsøg på at styrke sammenhængskraften i Rigsfællesskabet. Denne tilgang har dog også sine begrænsninger på grund af den postkoloniale relation mellem Danmark og Grønland og post-Westfalske tendenser i grønlandsk politisk tænkning.

Siden slutningen af 00'erne er Arktis og Grønland blevet et stadig vigtigere emne i dansk udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitik, drevet bl.a. af klimaforandringerne og globaliseringen, der har åbnet regionen for menneskelig aktivitet (Rahbek-Clemmensen, 2018a).¹ Den forøgede interesse i Arktis har skabt nye diplomatiske muligheder for Danmark, der kan bruge Arktis til at skabe tættere bånd med vigtige samarbejdspartnere. Den danske interesse i Arktis og Grønland har nået nye højder i de seneste par år. I 2016 erklærede den udenrigspolitiske udreder Peter Taksøe-Jensen således, at Rigsfællesskabet var en "arktisk stormagt", og anbefalede et større fokus på de polare områder (Taksøe-Jensen, 2016; Beim, 2016). Samtidig har man siden omkring 2017 set et nyt amerikansk fokus på sikkerhedspolitiske udfordringer i Arktis og Nordatlanten, herunder særligt muligheden for sikkerhedspolitisk konkurrence med Rusland og Kina. Dette skifte kan forandre de politiske relationer i Arktis, hvis det betyder, at det hidtidige samarbejde bliver vanskeligere. I efteråret 2019 gik Grønland verden rundt, da den amerikanske præsident foreslog, at USA købte øen, og i kølvandet på denne affære besluttede den danske regering at forøge den militære tilstedeværelse i Arktis betydeligt (Bender, 2019; Mouritzen, 2019). Samtidig har Rigsfællesskabet mellem Danmark, Færøerne og Grønland gennemgået betydelige forandringer. Grønland har over de forgangne to årtier opnået stadig større selvbestemmelse, bl.a. også inden for udenrigspolitikken, og grønlandske ledere taler åbent om selvstændighed som en realistisk målsætning. Spørgsmålet er, hvordan disse udenrigs- og

JON RAHBEK-CLEMMENSEN

Lektor, Center for Arktiske Sikkerhedsstudier, Institut for Strategi, Forsvarsakademiet, jora@fak.dk

indenrigspolitiske dynamikker påvirker dansk Arktispolitik, og om Danmark kan finde en kurs, der på samme tid gør det muligt at tilfredsstille verdens stormagter og det grønlandske Landsstyre i Nuuk (Rahbek-Clemmensen, 2014; Jacobsen, 2019a).

Denne artikel undersøger dette spørgsmål gennem en analyse af en konkret del af Danmarks Arktis-politik: Det store kontinentalsokkelkrav ved Nordpolen. I Arktis og Nordatlanten har Rigsfællesskabet siden 2009 indgivet fem kontinentalsokkelkrav på baggrund af Færøernes og Grønlands territorier hvoraf flere formentlig overlapper med amerikanske, canadiske, norske og russiske krav, og derudover har man siden 1980'erne haft en strid med Canada om Hans Ø i Naresstrædet (Kontinentalsokkelprojektet, 2016). Størst bevågenhed fik Kongerigetets nordligste kontinentalsokkelkrav (indgivet i december 2014), som potentielt kan give rettigheder over et godt 895.000 km² stort område (dvs. nogenlunde på størrelse med Tyskland og Frankrigs landområder tilsammen) som inkluderer den geografiske nordpol. Selvom grænser blot er streger på et kort, er de også en del af selve den moderne stats væsen, og i debatter om grænser finder man således ofte debatter om de idéer, der definerer en stat og nation. Debatterne om kontinentalsokkelkravet er derfor gode steder at lede efter de indre modsætninger i Rigsfællesskabet og de enkelte rigsdeles udenrigs- og indenrigspolitik. Denne artikel undersøger kontinentalsokkelkravet på tre niveauer: Udenrigspolitisk, særligt i forholdet til Rusland, indenrigspolitisk i forholdet mellem Danmark og Grønland og substatsligt i Grønlands tænkning om sin egen rolle i verdenspolitikken.

Debatterne om kontinentalsokkelkravet er gode steder at lede efter de indre modsætninger i Rigsfællesskabet og de enkelte rigsdeles udenrigs- og indenrigspolitik

Artiklen viser, at dansk Arktispolitik skal navigere i flere forskellige arenaer, der er påvirket af forskellige logikker. Udenrigspolitisk har Danmark fulgt en dobbeltkurs, der er typisk for småstater, hvor man på den ene side på grund af alliancesolidaritet søger at straffe Rusland for dets aggression i Østeuropa og andre regioner og afskrække yderligere aggression, mens man på den anden side søger at samarbejde med Rusland i Arktis om bl.a. kontinentalsokkelprocessen. Denne dobbeltkurs er kommet under pres, i takt med at USA fører en mere konfrontatorisk kurs i Arktis. Artiklen viser også, at forholdet til Grønland er med til at forme det udenrigspolitiske rationale bag kontinentalsokkelkravene, der kan ses som et forsøg på at styrke sammenhængskraften i Rigsfællesskabet. Bag denne tilgang ligger en forudsætning om, at Rigsfællesskabet kan forstås som et fornuftsægteskab, hvor Danmark kan styrke Rigsfællesskabet ved at støtte op om Grønlands udenrigspolitiske interesser. Hvis man kigger ind i grønlandsk politisk tænkning, ser man dog, at denne fornuftsægteskabstilgang også har sine begrænsninger på grund af den postkoloniale relation mellem Danmark og Grønland og post-Westfalske tendenser i grønlandsk politisk tænkning.

Artiklen består af tre dele. Den første del undersøger kontinentalsokkelprocessens dynamik, og hvordan denne proces passer ind i Rigsfællesskabets Arktispolitik. Den anden del diskuterer, hvad Rigsfællesskabet kan få ud af kontinentalsokkelkravene, herunder hvordan disse kan ses som et forsøg på at styrke forholdet mellem Danmark og Grønland. Den sidste del undersøger, hvordan kontinentalsokkelprocessen spiller ind i forskellige opfattelser af national suverænitet inden for den grønlandske selvforståelse.

Udenrigspolitisk niveau: Balancegang mellem flere hensyn

Selvom folkeretten definerer forskellige regelsæt for kontinentalsokkelkravene i Arktis, afhænger de i sidste ende af de politiske forhold til de andre stater. Kontinentalsokkelkrav er baseret på artikel 76-85 i den Internationale Havretskonvention (UNCLOS), der giver lande ret til at gøre krav på kontinentalsokklens havbund hinsides deres Eksklusive Økonomiske Zone (der strækker sig til 200 sømil fra kysten) når landets kontinentalsokkel strækker sig ”i hele den naturlige forlængelse af dens landterritorium” (Udenrigsministeriet, 2005, par. 76). Hvis dette er tilfældet, gælder statens rettigheder på og under havbunden, men ikke i vandsøjlen og i luftrummet, så staten kan ikke regulere civil eller militær trafik i området. På og under havbunden kan staten udnytte visse ressourcer, såsom olie, gas, mineraler og nogle organismer (Marcussen og Weng, 2016; Rahbek-Clemmensen, 2015; Byers, 2014).

Kontinentalsokkelkravsprocessen består af tre stadier. Først indgiver staten sit krav til Kommissionen for Kontinentalsokklens Grænser (CLCS) (1. stadie). I forbindelse med Danmarks krav ved Nordpolen har Rusland (2001 med genindlevering i 2015) og Canada (2019) også indgivet deres krav (UN Office of Legal Affairs, 2019). Dernæst evaluerer CLCS kravenes videnskabelige kvalitet i den rækkefølge, de er indgivet, og kommer med en vurdering (2. stadie). CLCS er p.t. i gang med at vurdere Danmarks, Ruslands og Canadas krav. Fordi Rusland indgav sit krav først, får Rusland også svar først. Det er svært at vurdere, hvor lang tid evalueringsprocessen tager, men Danmark får formentlig svar på den anden side af 2025. CLCS vurderer kun, om kravene overholder specifikke videnskabelige krav, og kommer ikke med en endelig afgørelse af, hvilken stat der har ret. Dette afgøres i stedet gennem politiske forhandlinger mellem de relevante stater (3. stadie), typisk efter at CLCS er kommet med sin afgørelse (Marcussen og Weng, 2016; Rahbek-Clemmensen, 2015; Byers, 2014).

Selvom folkeretten således giver retningslinjer for hvordan kravsprocessen fungerer, afhænger denne i sidste ende af staternes *politiske* velvilje. Staterne har flere muligheder for at blokere eller forstyrre processen. En stat kan f.eks. protestere mod, at CLCS vurderer en anden stats submission (stadie 2), eller den kan stille sig på bagbenene i de endelige forhandlinger (stadie 3) (Rahbek-Clemmensen, 2015).

Processens politiske natur betyder, at Danmark i sidste ende er afhængig af at have et godt forhold til Canada, Norge og særligt Rusland. Det danske Ark-

tisdiplomati har bl.a. derfor fokuseret på at bibeholde et velfungerende regionalt samarbejde, der særligt lægger vægt på folkeretten og på at sikre, at særligt Rusland fortsat deltager i dette samarbejde. Dette er bl.a. sket gennem diplomatiske initiativer, der støtter samarbejdet i regionale institutioner. Danmark og Grønland stod således bag Ilulissaterklæringen fra 2008, hvori de fem kyststater (Canada, Danmark, Norge, Rusland og USA) forpligtede sig til at følge havretten ”og til den velordnede afgørelse af mulige overlappende krav” (Government of Canada m.fl., 2008). Mens Ilulissaterklæringen specifikt omhandlede grænsedragningsproblematikken, har andre tiltag fokuseret på at styrke det mere generelle samarbejde i fora som Arktisk Råd. F.eks. sikrede Danmark sammen med Sverige og Norge bl.a., at Arktisk Råd fik mere fleksible beslutningsprocesser og sit eget permanente sekretariat (Nord, 2015: 29–31). Da medlemmer af Europaparlamentet i 2008 og -09 pressede på for radikale reformer af den arktiske orden, brugte de tre skandinaviske lande deres indflydelse til at forhindre, at dette blev EU’s samlede politik (Wegge, 2012; Offerdal, 2010).

For at undgå at støde Rusland fra sig, har Danmark samtidig forsøgt at undgå militære spændinger i Arktis. Såfremt militære spændinger ikke kan undgås, forsøger man i videst muligt omfang at minimere deres skadelige konsekvenser for det diplomatiske samarbejde. Det har f.eks. betydet, at mens Norge har presset på for at øge NATO’s tilstedeværelse i Arktis, har Danmark været mere tilbageholdende af frygt for, at det ville provokere Rusland (M. R. Olesen, 2014: 5; Ingimundarson, 2014: 188; Barrera, u.å.).²

Efter den russiske intervention på Krim i 2014 har Danmark skullet håndtere et dilemma. På den ene side har man på grund af alliancesolidaritet haft et behov for at straffe Rusland for dets ageren og afskrække yderligere russisk aggression. På den anden side har man ønsket at bibeholde et godt forhold til Rusland i Arktis

Efter den russiske intervention på Krim i 2014 har Danmark skullet håndtere et dilemma. På den ene side har man på grund af alliancesolidaritet haft et behov for at straffe Rusland for dets ageren og afskrække yderligere russisk aggression. På den anden side har man ønsket at bibeholde et godt forhold til Rusland i Arktis. Danmark har løst dette ved at føre en dobbeltkurs, hvor man argumenterer for, at Arktis adskiller sig fra andre regioner ved at være et ”lavspændingsområde”, hvor samarbejde med Rusland er muligt (Larsen, 2017). I 2017 kunne daværende udenrigsminister Anders Samuelsen f.eks. sagtens mødes med russiske regeringsmedlemmer på den russiske *Arctic: Territory of Dialogue*-konference, selvom Ruslands ambassadør bare få år forinden havde truet med atomvåbenangreb mod danske mål i Østersøen (From, 2015). Som Samuelsen udtrykte dette i sin officielle udtalelse fra konferencen:

”Jeg fik overfor [Ruslands udenrigsminister] Lavrov slået fast, at vi gerne vil samarbejde med Rusland om Arktis, så vi kan sikre en ordentlig udvikling i Arktis. Men at Ruslands opførsel i Ukraine er uacceptabel og at vi derfor står fast på den fælles NATO- og EU-linje, herunder også med sanktioner. Samtidig er det også vigtigt, at Rusland presser mere på for at sikre våbenhvile og en politisk løsning i Syrien.

Der er jo ingen tvivl om, at vi er uenige med Rusland om meget. Og at vi også ser en mere selvhævdende russisk ageren over for Danmark og vores nærmeste naboer i Østersøen. Men derfor er det så meget mere vigtigt for Danmark og regeringen, at vi søger det bedst mulige samarbejde med Rusland indenfor de givne rammer. Her vil vi ikke mindst arbejde for at samarbejdet om Arktis forløber fredeligt” (Udenrigsministeriet, 2017).

Indtil omkring 2019 har den danske dobbeltkurs fungeret, særligt fordi stormagterne Rusland og USA begge har støttet det fortsatte samarbejde i de arktiske institutioner og har undgået offentlige skænderier om Ukraine i arktiske sammenhænge (ud over nogle få enkelttilfælde). Man har således fortsat afholdt ministermøder i Arktisk Råd hvert andet år, og man har nået nye aftaler om fiskeri og videnskabeligt samarbejde (Government of Canada m.fl., 2017; 2018). Da Canada forsøgte at bruge Arktisk Råd til at straffe Rusland, lagde de andre arktiske stater pres på canadierne for at undgå en offentlig konfrontation, mens Ruslands udenrigsminister blev væk fra det pågældende møde (Exner-Pirot, 2016; Rahbek-Clemmensen, 2017b).

Inden for de seneste år har der dog været tegn på at øget stormagtskonkurrence er på vej i Arktis, hvilket kan stille spørgsmålstejn ved, om den danske dobbeltkurs fortsat fungerer. Siden omkring 2016 har USA øget sin militære tilstedeværelse i Arktis og Nordatlanten, bl.a. med flyvning med maritime patruljefly fra Island og udstationering af styrker i det nordlige Norge samt genoprettelsen af kommandostrukturer (den 2. flåde) med ansvar for det nordlige Atlanterhav (Jakobsen, 2019; Olesen og Sørensen, 2019; Rahbek-Clemmensen, 2020). I 2019 opdaterede det amerikanske forsvarsministerium sin Arktis-strategi, der, modsat tidligere amerikanske strategier, fremhævede behovet for at forberede sig på stormagtskonkurrence med Kina og Rusland (United States Department of Defense, 2019). I 2019 advarede den amerikanske udenrigsminister Pompeo ligeledes i en tale i forbindelse med Arktisk Råds ministermøde i Finland om, at Arktis var ”blevet en arena for magt og konkurrence” på grund af kinesiske og russiske aggression (Pompeo, 2019). Spørgsmålet er, om denne nye amerikanske kurs vil underminere Rigsfællesskabets dobbeltkurs, herunder om Rusland vil reagere herpå ved at svække de arktiske diplomatiske institutioner. I værste fald kan Rusland beslutte sig for at kortslutte kontinentalsokkelprocessen. Som Forsvarets Efterretningstjeneste har påpeget, kan Rusland f.eks. øge sin militære tilstedeværelse i de pågældende områder for dermed at demonstrere sin ret dertil. Dette vil særligt være problematisk, hvis CLCS giver en positiv vurdering af det russiske kontinentalsokkelkrav. Som nævnt vil Rusland få dette svar lang tid før Danmark,

og selvom det i sig selv ikke vil have juridisk betydning, vil Rusland kunne bruge det som led i en propaganda-indsats (Forsvarets Efterretningstjeneste, 2017: 43). Selvom russisk propaganda og militær aktivitet ikke vil have formel juridisk betydning for det russiske kontinentalsokkelkrav, vil det sende et politisk signal til København, som gør det svært for Danmark at gøre krav på det pågældende område, selv hvis CLCS' vurdering stiller Danmark i en god juridisk position.

Indenrigspolitisk niveau: Rigsfællesskabet som et fornuftsægteskab

I sidste afsnit så vi, at kontinentalsokkelkravene kan blive politisk omkostningsfulde, idet de gør det mere nødvendigt, at Danmark finder en balance mellem hensynet til forholdet til Rusland og til USA og andre allierede. Men hvorfor er Danmarks kontinentalsokkelkrav så stort, hvis det indebærer store politiske omkostninger?

Der er flere potentielle årsager til, at Danmark har indgivet et så betydeligt krav. For det første kan det simpelthen være god forhandlingstaktik at lave et stort krav, så man har noget at give af i en forhandling. For det andet kan særligt Udenrigsministeriet have et behov for at vise befolkningen, at man ikke lader sig udnytte af andre stater. Dette kan bl.a. være nødvendigt for at imødegå myten om, at norske diplomater i 1960'erne udnyttede udenrigsminister Per Hækkerups fuldskab til at få broderparten af Nordsøolien. Selvom denne myte ikke afspejler de faktiske forhold i forhandlingerne, kan den være en plet på Udenrigsministeriets ry, som man ønsker at få vasket ren ved at indgive et stort krav i Arktis (Olesen, 2011; Breum, 2013).

For det tredje kan der være økonomiske fordele for Danmark og Grønland, hvis kontinentalsoklerne indeholder naturressourcer af stor økonomisk værdi. Dette økonomiske potentiale bliver dog ofte overdrevet i den offentlige debat, der ofte overser, at dette er forbundet med meget stor usikkerhed, og at det i så fald først kan realiseres på meget lang sigt. Der er ikke fundet betydelige ressourceforekomster på selve kontinentalsoklen, og de eksisterende estimater for olie- og gas-forekomster i Arktis peger på, at de regionale energiresourcer primært befinder sig i andre dele af regionen, særligt langs kysten nord for Rusland, ved Grønlands øst- og vestkyst og i havet ved Alaska (Gautier m.fl., 2008). Selv hvis man fandt betydelige ressourceforekomster på kontinentalsoklen, er disse fortsat dækket af flere hundrede meters ocean samt et tykt lag havis, der gør det meget vanskeligt, hvis ikke umuligt, at få adgang til dem. Det kræver formentlig store stigninger i verdensmarkedsprisen på naturressourcer, nye teknologiske landvindinger og en betydelig afsmeltning af havisen, for at der vil være en økonomisk gevinst at hente. Hvis der er en økonomisk gevinst, vil den realistisk set først kunne høstes om flere generationer.

Selv hvis man fandt betydelige ressourceforekomster på kontinentalsoklen, er disse fortsat dækket af flere hundrede meters ocean samt et tykt lag havis, der gør det meget vanskeligt, hvis ikke umuligt, at få adgang til dem

For det fjerde kan kontinentalsokkelkravet ses som et politisk forsøg på at styrke sammenhængskraften i Rigsfællesskabet. For at forstå denne sammenhæng må man først afdække Rigsfællesskabets indre logik, som afspejles i de grundlæggende juridiske og interesse-mæssige forhold mellem Danmark og Grønland. Disse analyseres i resten af dette afsnit.

Juridisk er det uklart, hvilke sagsområder Danmark og Grønland hver især har autoritet over. Selvstyreloven fra 2009 specificerer, at Grønland har autoritet over hjemtagne sagsområder, såsom ressourcepolitik og transportpolitik, mens Danmark har autoritet over ikke-hjemtagne områder (herunder områder der ikke kan hjemtages), såsom forsvars- og sikkerhedspolitikken og det meste af udenrigspolitikken. *De facto* er det dog uklart, hvor grænsen går mellem udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitik og andre politikområder. Hvis et kinesisk firma ønsker at bygge en havn i Grønland, hvilket påvirker forholdet til Rigsfællesskabets allierede og kan øge muligheden for kinesisk pression, er det så et transportpolitisk sagsområde (og derfor indenfor Grønlands jurisdiktion) eller et udenrigs- og sikkerhedspolitisk sagsområde (og dermed inden for Danmarks jurisdiktion) (Rahbek-Clemmensen, n.d.; Danmarks regering, 2009)?

Disse uklarheder påvirker, hvordan Rigsfællesskabet er i stand til at træffe udenrigspolitiske beslutninger. På grund af uklarhederne om, hvem der reelt kan træffe beslutninger inden for specifikke sagsområder, foregår der løbende en armlægning mellem Danmark og Grønland om indflydelse og beslutningskompetence. Danmark kan altså ikke trumfe sin egen kurs igennem på disse områder, men må tilpasse sin kurs, således at der ikke skabes unødige spændinger i forholdet til Grønland.

Efter at have kortlagt hvordan juridiske uklarheder i Rigsfællesskabets struktur er med til at komplicere de udenrigspolitiske beslutningsprocesser og gøre Danmark og Grønland afhængige af et godt gensidigt forhold, vil jeg nu se på, hvordan Rigsfællesskabets udenrigspolitik påvirker dets sammenhængskraft. Her vil jeg mene, at Rigsfællesskabet for grønlænderne langt hen ad vejen kan forstås som et fornuftsægteskab, som overlever, fordi Grønland får noget ud af at samarbejde. Grønland har brug for bloktilskuddet fra Danmark og støtte til forsvar, administration og internationalt diplomati for at få en velfærdsstat til at fungere (Rahbek-Clemmensen, n.d.).

For at forstå denne tænkning bør man gå tilbage til den grundlæggende politiske selvopfattelse i de to rigsdele. Danmarks og Grønlands politiske selvforståelser ligner hinanden, idet de begge bundes i enhedsstatstænkningen.

Centralt i det fleste nationers politiske selvforståelse er forholdet mellem stat og nation. I Danmark og Grønland er idealet, at hver nation bør have sin egen stat, og hvor statens sammenhængskraft bygger på, at (næsten) alle borgerne deler en fælles national identitet. Dette står i kontrast til en føderal politisk selvforståelse, som man ser den i f.eks. USA eller Canada, hvor staten rummer mange forskellige grupper, og hvor denne mangfoldighed og accept af forskellighed indgår som et ideal i selve den nationale identitet (Gad, 2017; Buzan, 1991: 74–83).

Fordi enhedsstatstænkningen dominerer begge rigsdele, har de hver især svært ved at forestille sig et politisk fællesskab med den anden part. Når danskere opfatter Danmark som danskernes stat, er det svært at finde plads til andre nationer (såsom Grønland) i det politiske fællesskab. Når idealet for Grønland er, at grønlænderne skal have deres egen stat, er det svært at finde sig til rette i et politisk fællesskab, der også inkluderer Danmark (Gad, 2017).

Den altoverskyggende grund til, at Grønland forbliver i Rigsfællesskabet, er en instrumentel forståelse af, at de velfærdsmæssige omkostninger ved at træde ud (og miste bloktilskuddet og den administrative støtte fra Danmark) er for store til at opveje gevinsten ved at få sin egen stat. Man kan se denne instrumentelle tilgang til Rigsfællesskabet i meningsmålinger, der viser, at et overvældende flertal af grønlænderne ønsker selvstændighed, så længe det ikke indebærer et velfærdstab; hvis selvstændighed indebærer et velfærdstab, ønsker et flertal at blive i Rigsfællesskabet (Turnowsky, 2017).

Den altoverskyggende grund til, at Grønland forbliver i Rigsfællesskabet, er en instrumentel forståelse af, at de velfærdsmæssige omkostninger ved at træde ud er for store til at opveje gevinsten ved at få sin egen stat

Danmark prøver således så vidt muligt at bruge udenrigspolitikken til at demonstrere Rigsfællesskabets værdi over for Grønland. Dette gøres ved at forfølge specifikke grønlandske interesser med ressourcer og kapaciteter, som Grønland alene ville have svært ved at finde, og ved at give Grønland indflydelse over beslutninger, som formelt set hører inden for Danmarks jurisdiktion (Rahbek-Clemmensen, 2014).

Kontinentalsokkelprojektet nord for Grønland kan være et eksempel på dette. Kontinentalsokkelprojektet blev igangsat i 2003, samme år som Folketinget besluttede, at Danmark skulle tilslutte sig UNCLOS (gældende fra december 2004). Danmark kunne her bidrage med ressourcer og kompetencer, som Grønland alene ville have svært ved at finde. Danmark dækkede således udgifterne i forbindelse med den grønlandske del af projektet og kunne desuden trække på administrative og videnskabelige kapaciteter som ikke var til stede i Grønland, såsom Farvandsvæsenet (nu Geodatastyrelsen), DTU Space, De Nationale Geologiske Undersøgelser for Danmark og Grønland (GEUS),

Energi-, Forsynings- og Klimaministeriet samt Udenrigsministeriet (Marcusen og Weng, 2016). Grønland blev repræsenteret i projektets forskellige organer og fik altså indflydelse på et projekt, hvor man kunne trække på betydelige administrative og diplomatiske kapaciteter, som Grønland ikke ville have haft adgang til på egen hånd.

Substatsligt niveau: Grønland mellem forskellige suverænitetsforståelser

Efter at have afdækket hvordan kontinentalsokkelkravet kan have flere fordele for Danmark, herunder et ønske om at styrke Rigsfællesskabet, vil jeg nu se på forskellige tendenser i grønlandsk tænkning, der modsiger denne logik, for dermed at undersøge grænserne for fornuftsægteskabstænkningen. Her vil jeg særligt fokusere på den suverænitetsforståelse, man finder i Grønland.

Forholdet mellem Danmark og Grønland kan måske ses som et fornuftsægteskab, men for nogle grønlandere er det et ægteskab med en uheldig forhistorie af dominans og misbrug, som ikke kan udviskes af alverdens roser og løfter om en ny start

Der er to dynamikker, der kan begrænse fornuftsægteskabstænkningen. For det første er relationen mellem Danmark og Grønland præget af en traumatisk forhistorie fra den koloniale periode (indtil afkolonialiseringen af Grønland i 1953) og særligt den postkoloniale periode under den kolde krig, som for nogle grønlandere skaber en grundlæggende mistro og animositet mod Danmark. Hvorvidt disse traumer er rimelige eller om krænkelserne reelt er så alvorlige, som de fremstilles, er omdiskuteret, men oplevelsen af disse traumer er med til at forme mange grønlanderes opfattelse af Danmark. Det betyder, at selv hvis Danmark effektivt leverer goder til Grønland og inkluderer grønlanderne i udenrigspolitiske beslutningsprocesser, vil der i segmenter af den grønlandske befolkning være en mistro til Danmark. Forholdet mellem Danmark og Grønland kan måske ses som et fornuftsægteskab, men for nogle grønlandere er det et ægteskab med en uheldig forhistorie af dominans og misbrug, som ikke kan udviskes af alverdens roser og løfter om en ny start (Gad, 2017: 115–20).

For det andet er der post-Westfalske tendenser i grønlandsk politisk tænkning, der bryder med traditionel nationalstatstænkning, og som derfor vil se kontinentalsokkelprocessen som et tilbageskridt, selv hvis den er til fordel for Grønland. Denne tænkning kan bl.a. ses i samarbejdet mellem forskellige inuit-grupper på tværs af landegrænser i Arktis. Den formelle pan-inuitiske bevægelse kan spore sin rødder tilbage til 1950'erne, hvor der først blev etableret forbindelser mellem inuitterne i Canada og Grønland. Dette samarbejde mellem inuit-grupper tog fart i 1970'erne, særligt efter at ICC (The Inuit Circumpolar Conference, som senere blev omdøbt til the Inuit Circumpolar Council) blev etableret i 1977 (Shadian, 2014: 10; Steinberg, Tasch og Ger-

hardt, 2014: 119–22). I de efterfølgende årtier udviklede ICC en fælles inuitisk agenda, der forsøgte at øge inuitgruppernes politiske selvbestemmelse på bekostning af centralregeringerne i syd. Grønland har taget del i dette arbejde. Det grønlandske parlament (*Inatsisartut*) har således tiltrådt ICC's charter, og Grønland har en delegation i ICC, som bl.a. udgøres af repræsentanter for det grønlandske parlament. Grønland giver ydermere et årligt økonomisk bidrag til den grønlandske afdeling af ICC (Jacobsen og Gad, 2018: 12–5).

Som Jessica Shadian har påpeget, bygger den pan-inuitiske tænkning på et opgør med den traditionelle nationalstats autoritet over arktiske territorier. ICC opererer som en aktør, der falder uden for den traditionelle distinktion mellem stater og borgere. ICC opererer på den ene side som en NGO, men ICC har samtidig stillet sig an som repræsentant for inuitterne på tværs af landegrænser. F.eks. har ICC insistet på, at FN bør behandle ICC som legitim repræsentant for inuitterne. Denne status som hybrid mellem NGO og officiel repræsentant for inuitterne er afspejlet i ICC's ideologi, der ser statslig suverænitet som et problematisk begreb. ICC har bevidst forsøgt at undgå at formulere et traditionelt nationalistisk projekt, hvor man søger at oprette en nationalstat for inuitterne. I stedet har man forsøgt at argumentere for, at ICC er en anden type enhed, der repræsenterer inuitterne i flere lande (Shadian, 2010).

Opgøret med nationalstatstænkningen dukker løbende op i den grønlandske debat om de forskellige territorialkrav i Arktis. I 2010 kritiserede daværende landsstyreformand Kuupik Kleist fra IA f.eks. kontinentalsøkelkravet i et interview med journalisten Martin Breum:

”Det ville ikke gøre mig noget, hvis et område ved selve Nordpolen stadig tilhørte det internationale samfund og blev reguleret efter en international aftale som et fælles hav eller område. Det ville være rigtig fint, om man kunne nå til enighed om, det er menneskehedens Nordpol. Den måtte også gerne være fredet for visse former for aktiviteter – militære aktiviteter og olieforsknin” (Breum, 2013: 108).

Kleists udmelding skabte kurrer på tråden i forhold til den danske regering, som så det som en underminering af Rigsfællesskabets kurs i forhold til kontinentalsøkelkravet. Kleist var kort efter tvunget til at understrege, at han havde udtalt sig som privatperson, og ikke som repræsentant for Grønland (Breum, 2019).

Et lignende sammenstød mellem nationalstatstænkningen og post-Westfalske tendenser i grønlandsk politisk tænkning sås i 2015, hvor en canadisk og en dansk professor foreslog, at Canada og Danmark løste striden om Hans Ø ved at gøre øen til et territorium under fælles dansk-canadisk autoritet (Byers og Böss, 2015). Dette blev kritiseret af bl.a. Sara Olsvig, den daværende formand for IA, der i forlængelse af den pan-inuitiske tilgang opfordrede til et brud med den traditionelle nationalstatsforståelse af territorium:

”skal vi ... ikke være de første i verden til at snakke om måske at erklære den ø for inuit-land? Hvor vi begynder at tale om en helt anden kategori end statsgrænser, men simpelthen erkender, at vi også har en anden størrelse i Arktis, der hedder det arktiske folk, som lever på tværs af de her statsgrænser” (Sørensen, 2015).

Eksemplerne viser, at den post-Westfalske tankegang bliver brugt aktivt i grønlandske politiske debatter. Som Jacobsen og Gad har påpeget, og som eksemplerne ovenfor illustrerer, er der tale om en tankegang, der primært findes i IA (Jacobsen og Gad, 2018: 12–5), og den indgår således i den grønlandske politiske debat som én vision blandt flere. Den skal også ses i en større Rigsfællesskabssammenhæng, hvor den kan bruges strategisk af grønlandske politikere til at svække Danmarks kontrol over Rigsfællesskabets udenrigspolitik. Ved at så tvivl om legitimiteten af selve nationalstaternes ret til at bestemme grænsedragningerne og fremhæve, at traditionel nationalstatstænkning ikke fanger de særlige forhold, der gælder i Arktis, herunder inuiternes transnationale karakter, bliver det sværere for Danmark at argumentere for, at en mellemstatslig løsning mellem Danmark og Canada er i grønlændernes interesse.

På den måde illustrerer de post-Westfalske argumenter endnu en potentiel logisk brist i fornuftsægteskabstankegangen. Fornuftsægteskabstankegangen forudsætter, at Grønland har givne interesser (f.eks. rettigheder over kontinentalsoklen ved Nordpolen), og at Danmark kan demonstrere Rigsfællesskabets værdi ved at opnå udenrigspolitiske resultater, der realiserer disse interesser. Men, som Weldes (1996) har vist, er stater nationale interesser også i nogen grad sociale konstruktioner, der formes gennem politiske og sociale processer, inklusiv offentlige debatter. Som Gad (2017) har vist, er grønlandske selvbi- leder i høj grad formet gennem en modstilling til Danmark. Sagt på en anden måde, så giver det ofte politiske point i Grønland at kritisere Danmark. Hvis det f.eks. lykkes for Rigsfællesskabet at få rettighederne til en stor del af kontinentalsoklen, kan grønlandske politikere stadig bruge den post-Westfalske tilgang til at formulere et kritisk argument, der ikke anerkender dette som en gevinst for Grønland.

I takt med at Grønland har opnået øget selvbestemmelse og at ideen om en selvstændig grønlandsk nationalstat er blevet mere realistisk, bliver det vanskeligere for Grønland at se sig som del af en paninuitisk bevægelse, der ønsker et opgør med denne tænkning

Spørgsmålet er dog hvorvidt den post-Westfalske position kan opretholdes i takt med at Grønland bevæger sig mod at blive en nationalstat. I takt med at Grønland har opnået øget selvbestemmelse og at ideen om en selvstændig grønlandsk nationalstat er blevet mere realistisk, bliver det vanskeligere for Grønland at se sig som del af en paninuitisk bevægelse, der ønsker et opgør med denne tænkning. Ønsker Grønland fortsat et opgør med nationalstaten,

samtidig med at Grønland selv ønsker at blive en nationalstat? Flere analyser har vist, at ICC og den paninuitiske bevægelse er blevet mindre vigtig i grønlandsk politisk tænkning, i takt med at Grønland har opnået større grad af selvstændighed, men den spiller fortsat en rolle som en mulig position i debatten (Strandsbjerg, 2014; Jacobsen, 2019b; Gerhardt, 2011; 2018).

I nogle tilfælde har denne selvmodsigelse skabt indre spændinger i Grønlands udenrigspolitik. Ilulissatmødet i 2008 var f.eks. et eksempel på, at Grønland påtog sig rollen som nationalstat, der kunne arrangere og deltage i internationale konferencer som en ligeværdig part med andre nationalstater. Selvom Danmark stod for langt størstedelen af det diplomatiske benarbejde, der ledte op til mødet, stod Grønland som medarrangør på linje med Danmark. På selve mødet fik Grønlands daværende hjemmestyreformand Hans Enoksen og hjemmestyremedlem for finans- og udenrigsanliggender Aleqa Hammond mulighed for at mødes med repræsentanter fra de fire andre arktiske kyststater, herunder udenrigsministrene fra Norge og Rusland og den amerikanske viceudenrigsminister.

Mens Ilulissatmødet altså gav Grønland mulighed for at agere som en nationalstat, udgav ICC sin egen erklæring om suverænitæt i Arktis, der kritiserede det for ikke i tilstrækkelig grad at anerkende inuiternes ret til selvbestemmelse (Inuit Circumpolar Council, 2009; Steinberg, Tasch og Gerhardt, 2014: 130-3). Grønland var altså fanget mellem på den ene side at se Ilulissatmødet som et vigtigt skridt hen mod at blive en selvstændig nationalstat og det paninuitiske forsøg på at bryde med denne tankegang.

Et Arktis i forandring

Formålet med denne artikel var at undersøge, hvordan disse udenrigs- og indenrigspolitiske dynamikker påvirker dansk Arktispolitik gennem en analyse af Rigsfællesskabets kontinentalsokkelkrav ved Nordpolen. Udenrigspolitisk er kontinentalsokkelkravene en del af den danske dobbeltkurs i Arktis, hvor man på den ene side ønsker at afstraffe og afskrække Rusland som en del af den danske alliancepolitik, men på den anden side søger at samarbejde med Rusland i Arktis. Denne dobbeltkurs er kommet under pres, idet USA er begyndt at føre en mere konfrontatorisk politik i forhold til Kina og Rusland i Arktis. Kontinentalsokkelkravet er samtidig forbundet med det indenrigspolitiske forhold mellem Danmark og Grønland. Det kan ses som en mulighed for at styrke Rigsfællesskabet indadtil ved at vise Grønland, at man kan levere diplomatiske resultater, som Grønland selv ville have svært ved at levere, og samtidig inkludere Grønland i beslutningsprocesserne. Der er dog grænser for, hvor effektiv denne tilgang kan være, idet det postkoloniale forhold mellem Danmark og Grønland skaber mistro og animositet mod Danmark, og fordi der i Grønland er en opfattelse af suverænitæt, som vil stille sig kritisk over for den traditionelle nationalstatsopfattelse af dette begreb.

På den måde afslører kontinentalsokkelkravet kompleksiteten af de udfordringer, som Rigsfællesskabet står over for i et Arktis i forandring. En ting

er, at man udenrigspolitisk skal navigere mellem stormagterne, som i højere grad end tidligere begynder at konkurrere med hinanden – samtidig skal man forsøge at sælge de udenrigspolitiske gevinster over for et Grønland, der ikke altid kan se fordelene ved dem. Samtidig er Grønland på vej mod større selvstændighed. Det betyder, at Grønland i højere grad end tidligere ønsker at blive behandlet som en ”rigtig” stat. Det betyder bl.a., at det kan blive vanskeligere for grønlandske politikere at benytte post-Westfalske argumenter. I takt med at Grønland bevæger sig mod større selvstændighed, vil der være behov for større klarhed omkring, hvilken type aktør Grønland ønsker at være.

Noter

- 1 ”Kongeriget Danmark” bruges undertiden som synonym for Rigsfællesskabet (se f.eks. Kongeriget Danmarks Arktiske Strategi). I denne artikel bruges Kongeriget Danmark og Rigsfællesskabet som synonymer. Danmark, Færøerne og Grønland bruges om de specifikke rigsdele, der sammen udgør Rigsfællesskabet.
- 2 Mens Canada har udtrykt denne skepsis offentligt, og analytikere er uenige om, hvorvidt Danmark har støttet Canadas modstand eller har holdt sig neutral.

Litteraturliste

- Archer, Clive (2003), “Greenland, US Bases and Missile Defence”, *Cooperation and Conflict*, 38 (2): 125–47.
- Barrera, Jorge (u.å), “While Harper Talked Tough with NATO on Arctic, U.S. Believed PM All Bark No Bite”. APTN News, <https://aptnnews.ca/2011/05/11/while-harper-talked-tough-with-nato-on-arctic-u-s-believed-pm-all-bark-no-bite/>.
- Beim, Jakob H. (2016), “Der er behov for yderligere fokusering og prioritering. Både geografisk og tematisk”, *Politiken*, 19. januar.
- Bender, Vivian Salama, Rebecca Ballhaus, Andrew Restuccia og Michael C. (2019), “President Trump Eyes a New Real-Estate Purchase: Greenland”, *Wall Street Journal*, 16. august. <https://www.wsj.com/articles/trump-eyes-a-new-real-estate-purchase-greenland-11565904223>.
- Breum, Martin (2013), *Når Isen Forsvinder*, København: Gyldendal.
- Breum, Martin (2019), “Endnu koldere på toppen”, *Weekendavisen*, 28. maj.
- Buzan, Barry (1991), *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, Revised edition. Colchester: ECPR Press.
- Byers, Michael (2014), *International Law and the Arctic*, Cambridge Studies in International and Comparative Law 103, Cambridge University Press.
- Byers, Michael, og Michael Böss (2015), “Her er Løsningen på Disputten om Hans Ø”, *Politiken*, 19. november, 2. sektion.
- Danmarks regering (2009), *Lov om Grønlands Selvstyre*. Lovtidende A. Bd. 473.
- Exner-Pirot, Heather (2016), “Canada’s Arctic Council chairmanship (2013–2015): a post-mortem”. *Canadian Foreign Policy Journal*, 22(1): 84–96.
- Forsvarets Efterretningstjeneste (2017), “Efterretningsmæssig Risikovurdering 2017”, København: Forsvarets Efterretningstjeneste.
- From, Lars (2015), “Ruslands ambassadør: Danske skibe kan blive mål for russisk atomangreb”. *Jyllandsposten*, 21. marts.
- Gad, Ulrik P. (2017), *National Identity Politics and Postcolonial Sovereignty Games: Greenland, Denmark, and the European Union*, Copenhagen: Museum Tusulanums Forlag.
- Gautier, Donald L., Kenneth J. Bird, Ronald R. Charpentier, David W. Houseknecht, Timothy R. Klett, Janet K. Pitman, Thomas E. Moore, Christopher J. Schenk, Marilyn E. Tennyson og Craig J. Wandrey (2008), “Circum-Arctic Resource Appraisal: Estimates of Undiscovered Oil and Gas North of the Arctic Circle”, Menlo Park: United States Geological Survey.
- Gerhardt, Hannes (2011), “The Inuit and Sovereignty: The Case of the Inuit Circumpolar Conference and Greenland”, *Tidsskriftet Politik*, 14(1): 6–14.
- Gerhardt, Hannes (2018), “The divergent scalar strategies of the Greenlandic government and the Inuit Circumpolar Council”, i Kristian S. Kristensen og Jon Rahbek-Clemmensen, red., *Greenland and the International Politics of a Changing Arctic – Postcolonial Paradiplomacy between High and Low Politics*, Abingdon: Routledge.

- Canada, Danmark, Finland, Island, Norge, Rusland, Sverige og USA (2017), "Agreement on Enhancing International Arctic Scientific Cooperation", Arktisk Råd. <https://oarchive.arctic-council.org/handle/11374/1916>.
- Canada, Danmark, Island, Japan, Kina, Norge, Rusland, Sydkorea, USA og EU (2018), "Agreement to Prevent Unregulated High Seas Fisheries in the Central Arctic Ocean". Japans Udenrigsministerium. <https://www.mofa.go.jp/mofaj/files/000449233.pdf>.
- Canada, Danmark, Norge, Rusland, og USA (2008), "The Ilulissat Declaration", Danmarks Udenrigsministerium. http://um.dk/~media/UM/Danish-site/Documents/Udenrigspolitik/Lande%20og%20regioner/Arktis/Ilulissat_Declaration.pdf?la=da.
- Ingimundarson, Valur (2014), "Managing a contested region: the Arctic Council and the politics of Arctic governance", *The Polar Journal*, 4(1): 183–98.
- Inuit Circumpolar Council (2009), "A Circumpolar Inuit Declaration on Sovereignty in the Arctic". <http://www.inuitcircumpolar.com/uploads/3/0/5/4/30542564/declaration12x18vicechairsigned.pdf>.
- Jacobsen, Marc (2019a), "Denmark's Arctic foreign policy identity – from discursive enveloping to articulated acknowledgement of Danish dependency on Greenland", i Marc Jacobsen, red. *Arctic identity interactions*, PhD dissertation, Copenhagen: University of Copenhagen, pp. 191-217.
- Jacobsen, Marc (2019b), "Greenland's Arctic Advantage: Articulations, Acts and Appearances of Sovereignty Games", *Cooperation and Conflict* (i tryk).
- Jacobsen, Marc og Ulrik P. Gad (2018), "Setting the scene in Nuuk: Introducing the cast of characters in Greenlandic foreign policy narratives", i Kristian S. Kristensen og Jon Rahbek-Clemmensen, red., *Greenland and the International Politics of a Changing Arctic – Postcolonial Paradiplomacy between High and Low Politics*, Abingdon: Routledge.
- Jakobsen, Peter V. (2019), "Hvordan undgår vi et våbenkapløb i Grønland?" *Ræson*.
- Kontinentalsokkelprojektet (2016), "Rigsfællesskabets Kontinentalsokkelprojekt", 12. juni. https://a76.dk/facts/background/det_danske_projekt.html.
- Kristensen, Kristian S. (2005), "Negotiating Base Rights for Missile Defence – The Case of Thule Air Base in Greenland", i Bertel Heurlin og Sten Rynning, red., *Missile Defence – International, Regional and National Implications*, Abingdon: Routledge, pp. 183-207.
- Larsen, Poul F. (2017), "Samuelsen skal smelte den russiske is", *Jyllandsposten*, 3. februar.
- Marcussen, Christian, og Willy L. Weng (2016), "Rigsfællesskabets Kontinentalsokkelprojekt – ikke kun "Kampen om Nordpolen", *Tidsskriftet Grønland*, 64(4): 186-206.
- Mouritzen, Kristian (2019), "Løfte om øget militær overvågning i Arktis skal mildne Trump", *Berlingske*, 12. marts, par. 1.
- Nord, Douglas C. (2015), *The Arctic Council: Governance within the Far North*, Abingdon: Routledge.
- Offerdal, Kristine (2010), "The EU in the Arctic: In Pursuit of Legitimacy and Influence", *International Journal*, 66(4): 861-77.
- Olesen, Mikkel R. (2014), "Cooperation or Conflict in the Arctic: A Literature Review", DIIS Working Paper, København: Dansk Institut for Internationale Studier.
- Olesen, Mikkel R. og Camilla T.N. Sørensen (2019), "Intensifying great power politics in the Arctic – Points for consideration by the Kingdom of Denmark", København: Dansk Institut for Internationale Studier.
- Olesen, Thorsten B. (2011), "MYTE: Forærede Hækkerup Nordsøolien væk pga. fuldskab?" *Danmarkshistorien* (blog). 18. august. https://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/myte-foraerede-haekkerup-nordsoeolien-vaek-pga-fuldskab/?no_cache=1.
- Pompeo, Michael R. (2019), "Looking North: Sharpening America's Arctic Focus", 6. maj, <https://www.state.gov/looking-north-sharpening-americas-arctic-focus/>.
- Rahbek-Clemmensen, Jon (n.d.), "Arctic by Proxy – How Denmark's Bilateral Relationship to Greenland Shapes Its Arctic Policy" i Anita D. Nuttall og Mark Nuttall, red., *The Routledge Handbook of Arctic Politics*, Abingdon: Routledge [i tryk].
- Rahbek-Clemmensen, Jon (2014), "'Arctic-vism' in Practice – The Challenges Facing Denmark's Political-Military Strategy in the High North", *Arctic Yearbook*, 3: 399-414.
- Rahbek-Clemmensen, Jon (2015), "Carving up the Arctic: The Continental Shelf Process between International Law & Geopolitics", *Arctic Yearbook*, 327-44.
- Rahbek-Clemmensen, Jon (2017b), "The Ukraine crisis moves north. Is Arctic conflict spill-over driven by material interests?" *Polar Record*, 53(1): 1-15.
- Rahbek-Clemmensen, Jon (2018a), "The Arctic Turn – How did the High North become a Foreign and Security Policy Priority for Denmark?" i Kristian S. Kristensen og Jon Rahbek-Clemmensen, red., *Greenland and the International Politics of a Changing Arctic – Postcolonial Paradiplomacy between High and Low Politics*, Abingdon: Routledge.
- Rahbek-Clemmensen, Jon (2020), "Nye Militære Spændinger i Arktis og Nordatlanten", København: Center for Militære Studier.
- Shadian, Jessica (2010), "From States to Politics: Reconceptualizing Sovereignty through Inuit Governance", *European Journal of International Relations*, maj.
- Shadian, Jessica (2014), *The Politics of Arctic Sovereignty: Oil, Ice, and Inuit Governance*, London: Routledge.
- Steinberg, Phil, Jeremy Tasch og Hannes Gerhardt (2014), *Contesting the Arctic: Rethinking Politics in the Circumpolar North*, I.B.Tauris.
- Strandsbjerg, Jeppe (2014), "Making Sense of Contemporary Greenland: Indigeneity, Resources and Sovereignty", i Richard C. Powell og Klaus J. Dodds, red.,

- Polar Geopolitics?: Knowledges, Resources and Legal Regimes*, Cheltenham: Edward Elgar Publishing, pp. 259-76.
- Sørensen, Helle N. (2015), "Olsvig: Gør Hans Ø til inuitland". knr.gl. 13. november. <https://knr.gl/da/nyheder/olsvig-g%C3%B8r-hans-%C3%B8-til-inuit-land>.
- Taksø-Jensen, Peter (2016), "Dansk diplomati og forsvar i en brydningstid – Vejen frem for Danmarks interesser og værdier mod 2030", København: Udenrigsministeriet.
- Turnowsky, Walter (2017), "Selvstændighed kun uden forringelser", Sermitsiaq. 4. januar, <https://sermitsiaq.ag/node/195511>.
- Udenrigsministeriet (2005), *Bekendtgørelse af De Forenede Nationers Havretskonvention af 10. december 1982 til lige med den dertil knyttede aftale af 28. juli 1994 om anvendelse af konventionens kapitel XI*. <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=23084#B5>.
- Udenrigsministeriet (2017), "Samuelson til Lavrov: Fredeligt samarbejde i Arktis men uacceptabel adfærd over for vores østlige naboer", Danmarks Udenrigsministerium, 30. marts. <https://um.dk/da/nyheder-fra-udenrigsministeriet/newsdisplaypage/?newsid=36343304-6bf5-4351-80be-171e2c6ab01f>.
- UN Office of Legal Affairs (2019), "Submissions to the CLCS". FN. 12. december 2019. https://www.un.org/Depts/los/clcs_new/commission_submissions.htm.
- United States Department of Defense (2019), "Report to Congress: Department of Defense Arctic Strategy", Washington, D.C.: Department of Defense.
- Waltz, Kenneth N. (1979), *Theory of International Politics*, McGraw-Hill.
- Wegge, Njord (2012), "The EU and the Arctic: European foreign policy in the making", *Arctic Review on Law and Politics*, 3(1): 6-29.
- Weldes, Jutta (1996), "Constructing National Interests", *European Journal of International Relations*, 2(3): 275-318.